

کتاب‌شناسی "تاریخ کلام و فرقه‌شناسی اسلامی" / فارسی و عربی

تدوین: مهدی اخوان آخرین ویرایش ۱ مهر ۱۳۹۸

Website: www.makhavan.ir

makhavan77@atu.ac.ir

makhavan77@gmail.com

کتاب درسی و مقدماتی

۱. تاریخ فرق اسلامی / ۲ جلد / حسین صابری / سمت / ۱۳۸۳.
۲. تاریخ اندیشه‌های کلامی در اسلام / عبدالرحمن بدوی / ترجمه حسین صابری / انتشارات آستان قدس رضوی / ۱۳۷۴
۳. فرق تسنن (مجموعه مقالات) / به کوشش مهدی فرمانیان / نشر ادیان / ۱۳۸۶/قم
۴. فرق و مذاهب کلامی / علی ربانی گلپایگانی / مرکز جهانی علوم اسلامی / جامعه المصطفی / ۱۳۷۷/قم.
۵. بحوث فی الملل و النحل (دراسة موضوعیه مقارنه للمذاهب الإسلامیه) / جعفر سبحانی / مؤسسه النشر الإسلامی
۶. اسلام اهل کلام / محمد بوهلال / ترجمه علی‌رضا باقری / نشر نگاه معاصر.
۷. تاریخ کلام اسلامی / حسن طالقانی / دارالحدیث / ۱۳۹۷.
۸. فلسفه علم کلام / هری وُلْفَسُن / ترجمه احمد آرام / الهدی / ۱۳۶۸.
۹. گزیده‌ای از متون کلامی / مهدی فرمانیان / به اشراف قاسم جوادی / مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه خواهران و نشر مهاجر / ۱۳۸۸.
۱۰. مکتبها و فرقه‌های اسلامی در سده‌های میانه / ویلفرد مادلونگ / ترجمه جواد قاسمی / انتشارات آستان قدس رضوی / ۱۳۷۵.
۱۱. فرقه‌های اسلامی / مادلونگ / ترجمه ابوالقاسم سّری / انتشارات اساطیر
۱۲. تاریخ علم کلام در ایران و جهان اسلام / علی اصغر حلبی / انتشارات اساطیر / ۱۳۷۳.
۱۳. تاریخ مذاهب اسلامی / محمد ابوزهره / مترجم: علیرضا ایمانی / انتشارات دانشگاه ادیان و مذاهب
۱۴. کلیات علم کلام اسلامی / حسن رضا زاده / آیت اشراق
۱۵. سیر کلام در فرق اسلام / محمد جواد مشکور / انتشارات شرق / ۱۳۶۸.
۱۶. خطوط برجسته‌ای از فلسفه و کلام اسلامی / محمدجواد مغنیه / ترجمه محمدرضا عطائی / آستان قدس رضوی
۱۷. آشنایی با فرق و مذاهب اسلامی / رضا برنجکار / سمت و طه / ۱۳۷۸.
۱۸. گرایش‌ها و مذاهب اسلامی در سه قرن نخست هجری / ابوحنان رازی / ترجمه علی آقانوری / انتشارات دانشگاه ادیان و مذاهب
۱۹. شناخت مذاهب اسلامی / ۲ جلد / سید احمد محمودی / انتشارات المصطفی / ۱۳۸۵

۲۰. عقل و وحی از نظر متفکران اسلامی / آربری / ترجمه حسن جوادی / امیر کبیر / ۱۳۷۲.
۲۱. تاریخ علم کلام و مذاهب اسلامی / علی محمد ولوی / مؤسسه انتشارات بعثت / ۱۳۶۷.
۲۲. فرهنگ عقاید و مذاهب اسلامی / جلد ۵ / جعفر سبحانی / ترجمه محمد عیسی جعفری / انتشارات اخلاق / ۱۳۷۸.
۲۳. آشنایی با علوم اسلامی / کلام / مرتضی مطهری
۲۴. تاریخ علم کلام / شبلی نعمانی / ترجمه سید محمدتقی فخر داعی گیلانی / انتشارات اساطیر / ۱۳۸۶.
۲۵. ماجرای فکر فلسفی در جهان اسلام / جلد اول / غلامحسین ابراهیمی دینانی / طرح نو /
۲۶. فلسفه و کلام اسلامی / مونتگرگی وات / ترجمه ابوالفضل غزنی / انتشارات علمی و فرهنگی /
۲۷. سیر فلسفه در جهان اسلام (فصل دوم: مناظرات سیاسی و مذهبی) / ماجد فخری / ترجمه محمدسعید حنایی کاشانی / مرکز نشر دانشگاهی / ۱۳۷۲
۲۸. تاریخ فرق / سعد رستم / ترجمه رمضان بهداد / انتشارات؟
۲۹. معارف کلامی شیعه / کلیات امامت / ویراستاران: حمیدرضا ضریعتمداری و مهدی فرمانیان / سمت و دانشگاه ادیان و مذاهب.
۳۰. سیر تحلیلی کلام اهل سنت از حسن بصری تا ابوالحسن اشعری / عبدالله احمدیان / نشر احسان.
۳۱. میان فلسفه و کلام / حسن انصاری / نشر رایزن
۳۲. تطور کلام شیعه / سیدصفر جبرئیلی / انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی / ۱۳۸۸.
۳۳. تشیع امامی در بستر تحول ۱ / حسن انصاری / نشر ماهی / ۱۳۹۵
۳۴. امامت از دیدگاه امامیه و زیدیه / مصطفی سلطانی / انتشارات دانشگاه ادیان و مذاهب
۳۵. تاریخ و عقاید زیدیه / مصطفی سلطانی / انتشارات دانشگاه ادیان و مذاهب
۳۶. زیدیه / فرمانیان و موسوی نژاد / نشر ادیان
۳۷. علم امام / گزینش و تصحیح: محمد حسین نادم / انتشارات دانشگاه ادیان و مذاهب
۳۸. تاریخ امامیه (گذری بر ده قرن تاریخ سیاسی شیعه دوازده امامی) / مصطفی صادقی کاشانی / انتشارات دانشگاه ادیان و مذاهب
۳۹. اشعریان و تأسیس نخستین دولت شهر شیعه / علی محمد سرلک / نشر ادیان.
۴۰. جستارهایی در مدرسه کلامی کوفه / زیر نظر محمدتقی سبحانی / دارالحدیث / ۱۳۹۶.
۴۱. جستارهایی در مدرسه کلامی قم / زیر نظر محمدتقی سبحانی / دارالحدیث / ۱۳۹۶.
۴۲. جستارهایی در مدرسه کلامی بغداد / زیر نظر محمدتقی سبحانی / دارالحدیث / ۱۳۹۶.
۴۳. تاریخ کلام امامیه (حوزه‌ها و جریانهای کلامی) / رسول رضوی / دارالحدیث / ۱۳۹۶.
۴۴. تطورات کلام امامیه در مدرسه بغداد / سیدعلی حسینی زاده خضرباد / ۱۳۹۶.
۴۵. بیست گفتار (اولین) در مباحث علمی و فلسفی و کلامی و فرق اسلامی / مهدی محقق / دانشگاه تهران
۴۶. تاریخ و عقاید معتزله / دانیل ژیماره / ترجمه حمید ملک مکان / نشر ادیان
- ۴۷. مدرسه کلامی کوفه در دوره نظریه پردازی / محمدتقی سبحانی / دارالحدیث**
۴۸. کیسانیه، جریانهای فکری و تکاپوهای سیاسی / روح الله بهرامی / پژوهشکده تاریخ اسلام
۴۹. گزیده کتابشناسی تاریخ تشیع / مصطفی صادقی و حامد قرائتی / پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی / ۱۳۸۹.
۵۰. کیسانیه؛ تاریخ، ادبیات / احسان موسوی خلخالی / نشر رایزن.
۵۱. خاستگاه تشیع و پیدایش فرقه‌های شیعی در عصر امامان / علی آقائوری / پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی / ۱۳۹۶.

۵۲. نگاهی به تاریخ تفکر امامیه از آغاز تا ظهور صفویه / مهدی فرمانیان و مصطفی صادقی کاشانی / پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی / ۱۳۹۴.
۵۳. انسان و اسلام سپید / مجموعه مقالاتی از عبدالمجید شرفی / ترجمه سمیه السادات طباطبایی / نشر نگاه معاصر / ۱۳۹۷.
۵۴. در باب تاریخ الحاد در اسلام / عبدالرحمن بدوی / ترجمه معین کاظمی فر / با مقدمه مصطفی ملکیان / نشر نگاه معاصر / ۱۳۹۷.
۵۵. فرقه‌های اسلامی در سه قرن نخست / علی آقانوری / دانشگاه ادیان و مذاهب / ۱۳۸۳.

کتاب کلاسیک و مرجع فرقه‌شناسی

۱. الفَرق بين الفِرق و بيان الفرقة الناجيه منهم / عبدالقاهر بغدادی / ترجمه بخش‌هایی از آن محمدجواد مشکور: این ترجمه همراه با ترجمه النکت الاعتقادیه منسوب به شیخ مفید با عنوان تاریخ مذاهب اسلام منتشر شده / اشراقی / ۱۳۵۸
۲. الملل و النحل / عبدالکریم شهرستانی / توضیح الملل (ترجمه ملل و نحل شهرستانی) به کوشش: سید محمد رضا جلالی نایینی (تحریر نو هاشمی عباسی) ۱۳۵۸. دو بخش: بخش اول در باب دیانات و ملل (آراء خود را به غیر خود؛ پیامبر مستند می‌کنند) بخش دوم اهواء و نحل (آراء خود را بدون استناد به پیامبر خذ می‌کنند) چند ترجمه دیگر هم دارد.
۳. مقالات الإسلامیین و اختلاف المصلین / ابوالحسن اشعری / ترجمه حسن مؤیدی / انتشارات امیرکبیر / ۱۳۶۲. ده گروه را آورده: شیعه، خوارج، مرجئه، معتزله، جهمیه، حسینییه، بکریه، عامه، اصحاب الحدیث و کلابیه.
۴. المقالات و الفرق / عبدالله ابی خلف اشعری قمی / تصحیح و تعلیقات محمد جواد مشکور با عنوان: تاریخ عقاید و مذاهب شیعه / مؤسسه مطبوعاتی عطائی / ۱۳۷۱.
۵. التنبيه و الرد علی اهل الاهواء و البدع / ابوالحسین بن عبدالرحمن ملطی شافعی (تحت تأثیر کتاب الاستقامه خشیش بن اصرم)
۶. الفصل فی الملل و الاهواء و النحل / ابو محمد علی بن احمد ابن حزم اندلسی / از مفصل‌ترین کتابهای ملل و نحل
۷. التبصیر فی الدین و تمییز الفرقة الناجیه عن الفرقة الهالکین / ابومظفر اسفراینی ۱۵ باب [شیعه را با حدیثی جعلی: یهود هذه الأمة نامیده]
۸. بیان الادیان در شرح ادیان و مذاهب جاهلی و اسلامی / ابوالمعالی محمد حسینی علوی / اولین کتاب فارسی با تصحیح عباس اقبال / کتابی منصفانه در نقل آراء در پنج باب
۹. الفرقة التفرقة بین اهل الزيغ و الزندقه / ابومحمد عثمان بن حسن عراقی حنفی / شش فرقه در کتاب ناصبیه، رافضه، جبریه، قدریه، مشبهه، و معطله
۱۰. فِرق الشیعه / منسوب به نویختی / ترجمه محمدجواد مشکور / انتشارات علمی و فرهنگی / ۱۳۶۲
۱۱. فِرق الشیعه / منسوب به نویختی / تحقیق محمدباقر ملکیان / انتشارات دانشگاه ادیان و مذاهب / ۱۳۸۸
۱۲. طبقات المعتزله / احمد بن یحیی ابن مرتضی

۱. مدخل‌های کلامی و فرق دائره المعارف بزرگ اسلامی / زیر نظر سید کاظم موسوی بجنوردی
۲. مدخل‌های کلامی و فرق دائره المعارف اسلام / زیر نظر حداد عادل
۳. مدخل‌های کلامی و فرق دائره المعارف تشیع / انتشارات حکمت
۴. التمهید فی علم الکلام / شیخ طوسی
۵. مقدمه / ابن خلدون / محمدپروین گنابادی
۶. اعتقادات فرق المسلمین و المشرکین / فخر رازی /
۷. من تاریخ الإلحاد فی الإسلام / عبدالرحمن بدوی (گردآوری و ترجمه)
۸. المنقذ من الضلال / غزالی /
۹. فصل المقال فی مابین الشریعه و الحکمه من الإتصال / ابن رشد
۱۰. تلخیص المحصل / خواجه نصیر الدین طوسی
۱۱. احیای فکر دینی در اسلام / محمد اقبال لاهوری / ترجمه محمد بقایی ماکان
۱۲. تاریخ و عقاید ماتریدییه / سید لطف اله جلالی / انتشارات دانشگاه ادیان و مذاهب / ۱۳۹۰.
۱۳. فرقه‌های اسلامی در سرزمین شام در عصر اموی / حسین عطوان / ترجمه حمیدرضا شیخی / انتشارات آستان قدس رضوی / ۱۳۷۱.
۱۴. هفتاد و سه ملت یا اعتقادات مذاهب (رساله ای در فرق اسلام از آثار قرن هشتم) / به اهتمام محمد جواد مشکور / مؤسسه مطبوعاتی عطائی / ۱۳۴۱
۱۵. رویکرد عقلانی در تفسیر قرآن / نصر حامد ابوزید / ترجمه احسان موسوی خلخالی / ۱۳۸۷ / نیلوفر.
۱۶. مناظرات امام فخر رازی درباره مذاهب اهل سنت / ترجمه و تحقیق یوسف فضایی / مؤسسه مطبوعاتی عطائی / ۱۳۶۰.
۱۷. ترجمه قواعد العقاید (اندیشه‌های اعتقادی) / سید اسداله یآوری / انتشارات لوح محفوظ / ۱۳۷۹.
۱۸. تاریخ علم الکلام فی الإسلام / فضل اله زنجانی / انتشارات آستان قدس رضوی / ۱۴۱۷ق.
۱۹. علم الکلام و تاریخ اشکالیه العقیده فی الكتابه التاريخیه الإسلامیه / حسن سلهب / مرکز الحضاره للتنبیه الفكر اسلامی / بیروت
۲۰. پایه‌های علمی و منطقی عقاید اسلامی / ابوطالب تجلیل تبریزی
۲۱. دایره المعارف سلسله عقاید / امان اله فروغی / نشر مهندس / ۱۳۸۸.
۲۲. تطور علم الکلام الإمامی درسه فی تحولات المنهج حتی القرن السابع الهجری / علی المدن / مرکز دراسات فلسفه الدین / بغداد /
۲۳. بنیادگرایی و سلفیه (بازشناسی طیفی از جریان اسلامی) / به کوشش حسین هوشنگی و احمد پاکنچی / انتشارات دانشگاه امام صادق / ۱۳۹۰.
۲۴. عوامل و اهداف نشأه علم الکلام فی الإسلام / یحیی هاشم حسن فرغل / ۲ جلد / مجمع البحوث الاسلامیه
۲۵. اثر الفلسفه اليونانیه فی علم الکلام اسلامی حتی القرن السادس الهجری / محمود محمد عید نفیسه / دارالنور / دمشق /
۲۶. معجم الأعلام المتکلمین فی الإسلام ال نهاییه القرن الخامس الهجری / ۲ جلد / انتشارات آستان قدس رضوی
۲۷. معتزله البصره و البغداد / رشید الخیون / دارالحکمه لندن.

۲۸. الشریعہ الاختلاف بین المسلمین / عمران سمیح نزال / دار القراء / بیروت.
۲۹. باب ذکر المعتزله و حلقاتهم / احمد بن یحیی المرتضی / الوراق / بیروت /
۳۰. فخر رازی / اضغر دادبه / طرح نو / ۱۳۷۴
۳۱. مجموعه مقالات کنگره جهانی هزاره شیخ مفید در دانشگاه قم / ۱۳۷۲.
۳۲. مناسبات فرهنگی معتزله و شیعه تا آغاز دوره انحلال معتزله در شیعه / رسول جعفریان / سازمان تبلیغات اسلامی / ۱۳۷۲.
۳۳. هشام بن حکم / علیرضا اسعدی / نشر پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی / ۱۳۸۸.
۳۴. سید رضی / علیرضا اسعدی / نشر پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی / ۱۳۹۰.
۳۵. سید مرتضی / علیرضا اسعدی / نشر پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی / ۱۳۹۱.
۳۶. معتزلیان شیعه شده / عباس میرزایی / نشر پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی / ۱۳۹۷.
۳۷. آراء کلامی سید ابن طاووس / سید لطف اله جلالی / مؤسسه امام خمینی / ۱۳۸۷
۳۸. کلام شیعه کلام معتزله (قرن چهارم و پنجم) / مریم کیانی فرد / دانشگاه ادیان و مذاهب
۳۹. خدای سلفیه: بررسی آرای سلفیه درباره توحید و نقد آن / علی اله بداشتی / انتشارات طه
۴۰. اندیشه‌های کلامی شیخ طوسی / دانشگاه علوم اسلامی رضوی / مؤلفان / ۱۳۷۸.
۴۱. اندیشه‌های کلامی شیخ مفید / مارتین مکدرموت / ترجمه احمد آرام / انتشارات دانشگاه تهران / ۱۳۷۲.
۴۲. یادنامه حکیم لاهیجی / مجموعه سخنرانی‌ها و مقالات / وزارت ارشاد / ۱۳۷۴
۴۳. ایمان‌گرایی خریدیشه در اندیشه فخر رازی / محمدحسین مهدوی نژاد / دانشگاه امام صادق / ۱۳۸۷
۴۴. ایمان و اخلاق مقایسه رویکرد الاهیات کرکگور و اشاعره متقدم / نعیمه پورمحمدی / انتشارات دانشگاه ادیان و مذاهب / ۱۳۹۰
۴۵. دیدگاه کلامی اهل سنت (شرح عقاید نسفی و تفتازانی) / شیخ عمر نسفی // ترجمه احمد امینی / انتشارات امام ربانی / ۱۳۸۸
۴۶. بنیادگرایی و سلفیه بازشناسی طیفی از جریانهای دینی / به کوشش حسین هوشنگی و احمد پاکتچی / دانشگاه امام صادق / ۱۳۹۰.
۴۷. مسئله اختیار در تفکر اسلامی و پاسخ معتزله به آن / شیخ بو عمران / ترجمه اسماعیل سعادت / هرمس / ۱۳۸۲.
۴۸. اندیشه‌های کلامی علامه طباطبایی / مصطفی خلیلی / دفتر تنظیم و نشر آثار علامه طباطبایی / ۱۳۸۲
۴۹. شیعه در اسلام / علامه طباطبایی /
۵۰. شیعه (مذاکرات و مکاتبات کرین و طباطبایی) / مؤسسه پژوهشی حکمت و فلسفه / ۱۳۸۲
۵۱. جدال کلام عرفان و فلسفه در تمدن اسلامی / محمد عابد الجابری / ترجمه رضا شیرازی / یادآوران / ۱۳۸۱.
۵۲. مفهوم ایمان در کلام اسلامی / ایزوتسو / ترجمه زهرا پورسینا / سروش / ۱۳۷۸.
۵۳. اسماعیلیه / مجموعه مقالات / گروه مذاهب اسلامی / انتشارات دانشگاه ادیان و مذاهب / ۱۳۸۱
۵۴. روشنگری / فضل ابن شاذان / ترجمه حسین صابری / انتشارات آستان قدس رضوی
۵۵. نومعتزلیان / گفتگو با ابوزید، الجابری، ارکون و حنفی / محمد رضا وصفی / نگاه معاصر / ۱۳۸۷.
۵۶. آراء و اندیشه‌های دکتر محمد ارکون / خلجی / مرکز مطالعات فرهنگی بین المللی مدیریت مطالعات اسلامی / ۱۳۷۷.
۵۷. نقد گفتمان دینی / نصر حامد ابوزید / ترجمه اشکوری و جواهر کلام / یادآوران / ۱۳۸۳.
۵۸. اصطلاح‌نامه کلام اسلامی / تحقیق مرکز مطالعات و تحقیقات اسلامی / بوستان کتاب
۵۹. اسماعیلیه / فرهاد دفتری / ترجمه فریدون بدره‌ای / انتشارات فرزاد روز / ۱۳۸۹.

۶۰. درسنامه تاریخ و عقاید اسماعیلیه / مهدی فرمانیان / انتشارات دانشگاه ادیان و مذاهب
۶۱. مکتب در فرایند تکامل / سید حسین مدرسی طباطبایی / ترجمه هاشم ایزدپناه / انتشارات کویر / ۱۳۸۲
۶۲. اندیشه سیاسی در اسلام معاصر / حمید عنایت / ترجمه بهاء الدین خرمشاهی / انتشارات خوارزمی / ۱۳۶۲.
۶۳. اخباری و اصولی چه می گوید؟ / نکونام / ظهور شفق / ۱۳۸۶.
۶۴. اخباری گری (تاریخ و عقاید) / ابراهیم بهشتی / دارالحدیث و دانشگاه ادیان و مذاهب / ۱۳۹۰.
۶۵. نهضت های کلامی در عصر امام صادق / محمد شعبان پور / نشر منیر اندیشه.
۶۶. زنداقه در عصر صادقین / محمد شعبان پور / نشر احسن الحدیث.
۶۷. سلفیه از گذشته تا حال / ویرایش علمی فرمانیان و معینی فر / انتشارات دانشگاه ادیان و مذاهب
۶۸. حوشیان یمن؛ پیشینه رویکردهای کلامی و سیاسی / سید محمد طباطبائی فر / انتشارات دانشگاه ادیان و مذاهب
۶۹. المناظرات؛ پیدایی فاطمیان و گفت وگوهای درونی شیعیان / واکر و مادلونگ / مترجمان: محمد جاودان و امیر جوان آراسته / انتشارات دانشگاه ادیان و مذاهب
۷۰. امام صادق و مذاهب اهل سنت (مجموعه ۸ جلدی) / اسد حیدر [شیعه پژوه عراقی] / ترجمه / انتشارات دانشگاه ادیان و مذاهب
۷۱. زندیق و زندیق / سید سعیدرضا منتظری / انتشارات دانشگاه ادیان و مذاهب
۷۲. تشیع در عراق در قرون نخستین / حمید ملک مکان، جوان آراسته و مصطفی سلطانی / انتشارات دانشگاه ادیان و مذاهب
۷۳. فرقه های اسلامی و مسئله امامت / عبدالله بن محمد ناشی اکبر / مترجم علیرضا ایمانی / انتشارات دانشگاه ادیان و مذاهب
۷۴. پیراستگی معصوم از فراموشی و خطا / حر عاملی / ترجمه محمد اصغری نژاد / انتشارات دانشگاه ادیان و مذاهب
۷۵. شیخیه و زمینه های غلو در موضوع امامت / محمد علی افضلی / انتشارات دانشگاه ادیان و مذاهب.
۷۶. شیعه شناسان غربی و اصول اعتقادات شیعه دوازده امامی / مریم صانع پور / انتشارات پژوهشگاه علوم انسانی
۷۷. تشیع / هانس هالم / محمدتقی اکبری / نشر ادیان
۷۸. فلسفه اندیشه دینی در اسلام و مسیحیت / لوئی گارده و ژرژ قنواتی / ترجمه احسان موسوی خلخالی / نشر حکمت
۷۹. شیعه در برابر معتزله و اشاعره / هاشم معروف الحسنی / ترجمه سید محمد صادق عارف / انتشارات آستان قدس رضوی
۸۰. غنوسیان در اسلام؛ شیعیان غالی و علویان / هاینس هالم / احسان موسوی خلخالی / انتشارات حکمت
۸۱. کلام و جامعه در سده های دوم و سوم هجری / یوزف فان اس / مترجم: فرزین بانکی، احمد علی حیدری / انتشارات دانشگاه ادیان و مذاهب.